

## ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ ЄДИНОГО ПОДАТКУ ЧЕТВЕРТОЇ ГРУПИ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Лугова О.І., канд. екон. наук, доцентка  
Миколаївський національний аграрний університет  
<https://orcid.org/0000-0003-4432-0295>

**Анотація:** Досліджено особливості оподаткування та адміністрування єдиного податку четвертої групи для сільськогосподарських товаровиробників. Розкрито специфіку визначення об'єкта оподаткування на основі площі земельних ділянок, умови набуття та підтвердження статусу платника, а також порядок обчислення і сплати податку. Окреслено ключові аспекти податкового контролю та напрями вдосконалення адміністрування в умовах цифровізації.

**Ключові слова:** єдиний податок, четверта група, сільськогосподарські товаровиробники, оподаткування, адміністрування податків, земельні ресурси.

Сучасний розвиток аграрного сектору економіки України значною мірою залежить від ефективності податкового регулювання діяльності сільськогосподарських товаровиробників. В умовах нестабільного економічного середовища, впливу зовнішніх факторів та високої залежності від природно-кліматичних умов особливого значення набувають інструменти, що забезпечують стабільність і передбачуваність податкового навантаження. Одним із таких інструментів є спрощена система оподаткування, обліку та звітності, яка передбачена Податковим кодексом України [1].

Особливе місце у межах спрощеної системи оподаткування займає четверта група платників єдиного податку, яка застосовується виключно сільськогосподарськими товаровиробниками – юридичними особами. Її функціонування спрямоване на врахування специфіки аграрного виробництва та створення сприятливих умов для ведення сільськогосподарської діяльності. Ключовою відмінністю цієї групи є визначення об'єкта оподаткування не за фінансовими результатами діяльності або доходами підприємства, а за площею земельних ділянок, що перебувають у власності або користуванні платника податку. До об'єкта оподаткування відносяться сільськогосподарські угіддя, зокрема рілля, сіножаті, пасовища, багаторічні насадження, а також землі водного фонду, які використовуються для ведення господарської діяльності. Такий підхід дозволяє мінімізувати вплив сезонних коливань доходів і забезпечує стабільність податкових платежів, що є надзвичайно важливим для підприємств аграрної сфери.

Водночас застосування четвертої групи єдиного податку передбачає дотримання низки чітко визначених законодавчих вимог. Основною умовою є забезпечення частки сільськогосподарського товаровиробництва на рівні не менше 75 відсотків загального доходу підприємства за попередній податковий

(звітний) рік. Цей критерій гарантує, що платник податку здійснює саме аграрну діяльність, а не використовує податкові пільги з іншою метою.

Крім того, законодавством встановлено обмеження щодо структури власності підприємства. Зокрема, частка юридичних осіб, які не є платниками єдиного податку, у статутному капіталі не повинна перевищувати 25 відсотків. Важливим є також дотримання вимоги щодо відсутності податкового боргу, що підвищує рівень податкової дисципліни серед платників.

Адміністрування єдиного податку четвертої групи має свої особливості, пов'язані з необхідністю щорічного підтвердження статусу платника. Для цього підприємства подають до контролюючих органів пакет документів не пізніше 20 лютого поточного року. До нього входять загальна податкова декларація, звітні декларації щодо кожної земельної ділянки, розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва, а також відомості про наявність земельних ділянок із зазначенням правовстановлюючих документів.

Особливістю є також порядок набуття статусу платника у разі створення підприємства шляхом реорганізації. У такому випадку правонаступник зобов'язаний подати відповідну звітність протягом 20 календарних днів місяця, наступного за місяцем утворення. Що стосується новоутворених підприємств, вони можуть перейти на четверту групу лише з наступного календарного року, що дозволяє об'єктивно оцінити структуру їх доходів.

Суттєвою складовою механізму оподаткування є визначення бази та ставок податку. Сума єдиного податку розраховується на основі нормативної грошової оцінки земельних ділянок із застосуванням відповідних ставок, які диференціюються залежно від виду земель та їх розташування. Така диференціація дозволяє врахувати економічну цінність земельних ресурсів і забезпечити більш справедливий розподіл податкового навантаження.

Платники самостійно обчислюють суму податкового зобов'язання щороку станом на 1 січня та відображають її у податковій звітності. Сплата податку здійснюється щоквартально у визначених частках: 10 відсотків річної суми у першому та другому кварталах, 50 відсотків – у третьому кварталі та 30 відсотків – у четвертому. Такий механізм враховує сезонний характер надходження доходів у сільському господарстві та сприяє зниженню фінансового навантаження у періоди найменшої платоспроможності.

У процесі господарської діяльності можливі зміни у площі земельних ділянок, що перебувають у власності або користуванні підприємства. У такому випадку платник зобов'язаний здійснити перерахунок податкових зобов'язань пропорційно періоду фактичного використання земель. Одночасно подається уточнена податкова декларація та оновлені відомості про земельні ресурси.

Особливу увагу слід приділити питанням податкового контролю та відповідальності. У разі порушення умов перебування на спрощеній системі, зокрема недотримання частки сільськогосподарського товаровиробництва або перевищення допустимих показників структури власності, підприємство втрачає право на застосування четвертої групи та зобов'язане перейти на загальну систему оподаткування. Це супроводжується зміною підходів до обліку доходів, витрат і визначення фінансового результату.

Водночас законодавство передбачає можливість добровільної відмови від спрощеної системи або переходу на іншу групу єдиного податку або загальну систему. Такий перехід здійснюється за умови подання відповідної заяви у встановлені строки, що забезпечує гнучкість податкового регулювання.

З позицій бухгалтерського обліку застосування четвертої групи спрощує облікові процедури, оскільки відсутня необхідність визначення податкового зобов'язання на основі фінансового результату. Водночас зростає значення обліку земельних ресурсів, їх нормативної оцінки та документального підтвердження прав користування. Таким чином, система обліку повинна забезпечувати достовірність даних щодо площі земель і своєчасність їх оновлення.

У сучасних умовах важливим напрямом розвитку адміністрування єдиного податку є цифровізація податкових процесів, впровадження електронної звітності та інтеграція інформаційних систем обліку і контролю. Це дозволяє підвищити прозорість діяльності платників, зменшити адміністративні витрати та мінімізувати ризики податкових порушень.

Отже, єдиний податок четвертої групи є ефективним інструментом податкового стимулювання аграрного сектору, який поєднує простоту адміністрування з урахуванням галузевої специфіки. Стабільність і передбачуваність податкового навантаження, що досягається через оподаткування на основі земельних ресурсів, створює передумови для відновлення виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, підвищення їх інвестиційної активності та забезпечення безперервності виробництва продовольства. У глобальному вимірі це сприяє зміцненню позицій України як одного з ключових експортерів аграрної продукції, тоді як на національному рівні – гарантує стабільне забезпечення населення продуктами харчування. Відтак удосконалення механізмів адміністрування єдиного податку четвертої групи, їх гармонізація з європейськими підходами та інтеграція цифрових рішень є важливими чинниками підвищення стійкості аграрного сектору та формування ефективної системи продовольчої безпеки держави.

#### Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 06.04.2026)

**Abstract:** The features of taxation and administration of the single tax of the fourth group for agricultural producers are investigated. The specifics of determining the object of taxation based on the area of land plots, the conditions for acquiring and confirming the status of a payer, as well as the procedure for calculating and paying the tax are disclosed. The key aspects of tax control and areas for improving administration in the context of digitalization are outlined.

**Keywords:** single tax, fourth group, agricultural producers, taxation, tax administration, land resources.